

МЕКТАПЛЕРДЕ СҮҮРЕТЛЕҮ ӨНЕРИН РАҮАЖЛАНДЫРЫҮ МӘСЕЛЕЛЕРИ

Қ.Б.Хожамуратов

Қарақалпақ мәмлкетлик университети.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10646636>

Аннотация. Мақалада мектаплерде сүүретлеу пәнин рауажландырыу мәселелери айтып өтилген болып, бунда ҳәр түрли методик усыллар ҳаққында сөз барады. Бул методик усыллар сүүретлеу пәнин мектеплерда кеңнен өтилиуеде жәрдем береди.

Таяныш сөзлер: Мектеп, сүүретлеу өнери, графика, сабақ, процесс.

ISSUES OF THE DEVELOPMENT OF FINE ARTS IN SCHOOLS

Abstract. The article deals with the development of fine arts in schools, discusses various methodological techniques. These methodological techniques are widely used in schools of fine arts.

Keywords: School, art, graphics, lesson, process.

ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА В ШКОЛАХ

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы развития изобразительного искусства в школах, рассматриваются различные методические приемы. Эти методические приемы широко используются в школах изобразительного искусства.

Ключевые слова: Школа, искусства, графика, урок, процесс.

Ҳәзирги заман методикасы алдына қойылған ең әҳмийетли ўазыйпалардың бири оқыўшылардың өз бетинше жумыс орынлаўы ҳәм қосымша билимлер алыўы болып табылады. Оқыў графикалық жумысларын өзбетинше сүүретлеу ҳәм оқытыўда педагогиканың әҳмийетли талапларының бири оқытыўшының сабақты нәтийжели алып барыўын тәмийнлейди.

Мектепте сүүретлеу пәниниң нәтийжелилигин арттырыу көбинесе оқыўшылардың дәретиўшилиқ жумысларын тексерийу ҳәм оларға баҳа бериуе байланыслы болады. Бул өз гезегинде бириншиден, оқыўшы хызметин активлестирийуди, екиншиден оқыўшылар тәрәпинен оқыў материалларын пухта өзлестирийуине жәрдем береди.

Сабақ процессинде оқыўшылардың сүүретлеу пәнине болған қызығыўшылығын қоллап-қуўатлау, төмен өзлестиретуғын оқыўшылардың кемшилиқлерин көрсетип, оқытыўшының еринбестен қайта-қайта түсиндирип бериуи ҳәм және де оларды «Сен төмен оқыйсаң, саған жаман баҳа қояман» деп кемситпестен, жәрдем бериу жүдә жақсы нәтийжелерге алып келеди.

Оқыўшылардың дәретиўшилиқ жумысларын үйрениуе тексерийу басқышпа-басқыш алып барылса жүдә жақсы нәтийже береди. Ең биринши тексерийуди оқыўшылар дәретиўшилиқ жумысларды орынлап келгенлеринен соң өткизийу мүмкин. Бунда оқыўшының сүүретти қағазға қалай ҳәм дурыс етип жайластырыу тәртибине, сүүретленип атырған нәрселер тексерилип шығылады. Сүүретлеп атырған буйым масштабы, өлшемлери, геометриялық жасаўлар дыққат пенен гүзетиледи. Сүүрет салыуеде талаплары дурыс орынланған болса, сүүретты ренде бояуға, яғний кийинги этапқа өтиуе рұхсат бериледи.

Ал сүүрет салыў талаплары бузылған жағдайда, ондағы қәте-кемшиликлерди оқыўшыға жақсылап түсиндирилиў керек.

Екинши тексерийде сүүретлеў өнериниң талапларына толық әмел етилиўи мақсет етип алынады. Бунда сүүреттиң ислениў дәрежеси, бойяўдағы қәте кемшиликлер тексериледи ҳәм сол қәте кемшиликлер дурыслаў бойынша уста сүүретшилер дәрәтпелери көрсетип өтиледи.

Мине усылар көзден өткерилип ақырғы тексерийде тийисли баҳа қойылады.

Оқытыўшы сүүретлеў пәнин нәтийжели алып барыўда ҳәм оны раўажландырып отырыўда төмендеги ўазыйпаларға ерисиўи керек:

а) оқыўшыларда сүүретлеў пәнине болған қызығыўшылық сезимлерин оятыў ҳәм онда билим-көнликпени раўажландырыў;

б) берилген үй тапсырмасын өз ўақтында орынланыўын тәмийнлеў;

г) класстан тыс өз бетинше жумысларды анықлаў;

д) оқыўшыны сабақтан тыс қосымша «сүүретлеў пәни» дөгерегине қатнасыўын тәмийнлеў;

е) оқыўшының өз үстинде излениў уқыплылығын раўажландырыў.

Оқыўшыларда сүүретлеў билимлерди раўажландырыў курамалы процесс болып, ол оқыў процесси менен тығыз байланыссы. Сүүретлеў пәни қәнигелериниң көп жыллық гүзетиўлери соны көрсетеди, көбинесе оқыўшылар сүүретлеў пәни бойынша билим-көнликпелерди тийкарынан жеке тәртиптеги оқыў-графикалық жумысларын орынлаў арқалы ийелемекте. Себеби сабақ процессинде берилген теориялық билимлер тийкарынан сүүрет шынығыўлар арқалы әмелде беккемлениди.

Жоқары оқыў орынлары ҳәм кәсип-өнер колледжлериниң оқыўшылары сүүретлеў пәни дәстүринде белгиленген жеке тәртиптеги мәжбүрий графикалық жумысларды орынлаўлары керек.

Хәр қандай оқытыўшы сабақ өтиўде өз алдына тийкарғы үш мақсетти, оқыўшыға билим бериў, тәрбия бериў ҳәм оқыўшы шахсын раўажландырыў мәселелерин қояды. Бунда оқытыўшыдан үлкен шеберлик талап етиледи, оқытыўшы «Мен сабақты қайсы формада өткенде оқыўшыларға нәтийжели билим бере аламан, сүүретлеў пәнин раўажландырыў ушын нелер ислеўим керек» деген сораўға жуўаплар излеўи керек.

Оқытыўшы сүүретлеў сабағында көргизбели усыл, түсиндириў усылы, әмелий усылы, экранластырыў усылы, сораў-жуўап усылы ҳәм дидактикалық методлардан пайдаланыўы мүмкин.

Сүүретлеў пәнинде ойынлы методлардан пайдаланыўдың роли айрықша. Ойын түрлеринде жеке карточкалардан пайдаланыў оқыўшылардың жеке уқыплылығын раўажландырады. «Сораў-жуўап» ойынында оқыўшылар сүүретлеў пәнине тийисли терминлерди терең ядта сақлаўларына ҳәм шаққан, зийрек болыўға тәрбиялайды.

Математика-ақыл гимнастикасы болса, сүүретлеў пәни адамның терең пикирлеў қәбилетин өсириўши пән. Сүүретлеў пәниниң мине усы тәрәпин «қара қуты» ойыны методынан пайдаланыўда көремиз.

«Қара қуты» ойыны оқыўшыларда қызығыўшылық сезимлерин оятады. Бул ойын шәртинде мына сораў қойылады: «Бул қуты ишинде уста сүүретшилердиң бириниң

дөретиўшилик жумысының фото сүүрети бар (сүүрет хаққында айтып бериледи), бул кимниң дөретпеси?» Оқыўшылар қойылған сораў бойынша ядтан көринислерди сүүретлеп бериў керек. Оқытыўшы қара қуты ишинде жасырылған дөретпениң фотосын шығарады хәм оқытыўшының көриниси менен салыстырылады. Демек қара қуты ишине басқа да курамалы дөретиўшилик жусылар фотосын жасырыў да мүмкин.

Оқытыўшы сүүретлеў пәнин раўажландырыў мәселесин тек сабақ процессинде емес класстан тыс жумысларда да алып барыўы мүмкин. Мысалы «сүүретлеў пәни» дөгерегин шөлкемлестириў, дийўалый газеталар шығарыўы керек.

Мектептеги сүүретлеў пәнин арналған дийўалый газеталар оқыўшылардың өз бетинше жумыс алып барыўын тәминлейди.

Бул тахтаға тапсырма етип жазыўы сүүретлеў пәниндеги ең соңғы жаңалықларды сызып қойыўы, сораўлар вариантын бериўи, тест сораўларын бериўине болады. Сүүретлеў пәнинде қызыўшы оқыўшылар бул дийўалый газетаның хәр таза санын асығыслық пенен күтип жүреди. Ондағы берилген сораўларға жуўаплар жазып яки тест сораўларына дурыс жуўапларды белгилеп, конвертке салып сол жердеги арнаўлы қутышаға салып кетеди.

Оқытыўшы сол жуўапларды тексерип, ең жақсы оқыўтуғын оқыўшыны анықлап, сабақ барысында оны басқа оқыўшыларға үлги етип мақтап көрсетеди.

Бул метод арқалы оқыўшылар арасында жарысыўды пайда етип, олардағы күшли қызығыўшылыққа хәм өз үстинде излениўлерин тәминлеўи мүмкин.

Солай етип, сүүретлеў пәнин раўажландырыўдағы тийкарғы мәселелердин бири бул оқытыўшының билим бериўдеги ўазыйпасын орынлаўда тийкарғы мақсети сабақты нәтийжели алып барыўын тәминлеў мәселесине қаратылған болады.

REFERENCES

1. Д. О. Коменский, «Уллы дидактика», -Ташкент, 1975.
2. И.Г.Песталотци, «Сайланған педагогикалық дөретпелери», -М., 1961.
3. А.Дистервег, «Сайланған пед. дөретпелер», М -1976,.
4. К.Д.Ушинский, «Сайланған пед. дөретпелер», М-Л 1948, 2-т.
5. Н.Н.Ростовцев, «Мектепте көркем өнер пәнин оқытыў методикаси», М, 1980.
6. В.С.Кузин, «Идейно-эстетическое восстание учаихся на уроках изобразшего искусство в школе». Автореф.Док.пед. наук., М, 1974.
7. Р.Хасанов, «Заттың өзине қарап сүүретсалыў». -Ташкент, 1969.
8. «Көркем өнер пәни және оны оқытыўдың актуал мәселелери», илимий топлам №1, 2, 3, 4-санлары. -Наманган, «НамДУ», 2008, 2009, 2010, 2013 йй.
9. Bazarbaevich X. K. TASVIRIY SAN 'AT DARSLARIDA TALABALARNI MUSTAQIL TA 'LIM OLISH FAOLIYATIGA YO 'NALTIRISH METODLARI //BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2023. – Т. 3. – №. 2. – С. 526-529.
10. Хожамуратов К. Б. МАҲОБАТЛИ РАНГТАСВИР АСАРЛАРИНИНГ МАЪНАВИЙАҲАМИЯТИ //Ученый XXI века. – 2022. – №. 2 (83). – С. 31-33.
11. Bazarbaevich K. K. THE SPIRITUALITY OF MAHOBATLI PAINTING WORKS IMPORTANCE //Archive of Conferences. – 2021. – С. 224-227.

12. Камалова Х. ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА СОЦИОЛОГИЯ ИЛИМИНИҢ РАЎАЖЛАНЫЎ МӘСЕЛЕСИ //ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА. – 2018. – Т. 38. – №. 1. – С. 110-112.
13. Kamalova K. S. Qaraqalpaqstan Respublikasinda genderlik ma'selelerinin'sotsial-filosofiyaliq aspektleri //Евразийское Научное Объединение. – 2020. – №. 4-5. – С. 368-370.
14. Kamalova K. S., Kutimova G. T., Zaretdinova N. K. QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASINDA GENDERLIK IDENTIVLIKTI QÁLIPLESTIRIWINDE SHAŃARAQTIŃ ROLI //Интернаука. – 2021. – №. 23-3. – С. 30-32.
15. Алимбетов Ю. и др. QARAQALPAQSTAN RESPUBLIKASI TA'LIM SISTEMASININ'ISKERLIK MA'SELESİ HAQQINDA //Журнал Социальных Исследований. – 2020. – Т. 3. – №. 2.
16. Qarlibaevna B. A., Yusupbay A., Sabirovna K. K. ABOUT THE ACTIVITY TASKS OF THE EDUCATION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF KARAKALPAKSTAN //Ижтимоий фанлар. – 2020. – Т. 2. – №. 3.